

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 28ΗΣ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1972

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Κ. ΓΡΗΓ. ΚΑΣΙΜΑΤΗ

Ἡ ἱλιγγιώδης πρόοδος τῆς τεχνικῆς δὲν ἀνέτρεψε μόνον τὰ παραδοσιακὰ δεδομένα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Μετέβαλε, δυστυχῶς ἢ εὐτυχῶς, αὐτὴν τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων. Καί, ἔτι περαιτέρω ἀφαιρεῖ καθ' ἡμέραν καὶ περισσότερα ἀπὸ τὰ προνόμια ποὺ ἡ κοινωνικὴ συνείδησις συνέδεε πάντοτε μὲ τὸν ἄνθρωπον ὡς αὐτοδύναμον παράγοντα τῆς ζωῆς.

Ἡ τεχνοτρονικὴ περίοδος εἰς τὴν ὁποίαν ὑποστηρίζεται ὅτι εἰσερχόμεθα, εἰς τὴν ὁποίαν ἴσως εἰσήλθομεν («ἀνεπαισθήτως»), ἔκτος ἀπὸ τὰ καθαρῶς τεχνικά της ἐπιτεύγματα, φιλοδοξεῖ νὰ κυριαρχήσῃ καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Καὶ προβάλλει πολυποδικὴν τὴν ἀξίωσιν τῆς ἐξαρτήσεως τῶν πάντων ἀπὸ τοὺς μηχανισμούς της. Ἡ «κυβερνητικὴ» τείνει νὰ ἀπορροφήσῃ τὴν αὐτόνομον ζωὴν.

Ἦδη εἰς τὴν Γερμανίαν ὁμιλοῦν περὶ τῆς κυβερνητικῆς ἐρμηνείας τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Καὶ ὑπαιγισμόν σαφεῖ ἐπὶ τοῦ θέματος καί τι πλεόν τοῦ ὑπαιγισμοῦ ἔκαμε ἤδη καὶ εἰς περιγραφὴν λεπτομερεῖ τῆς διαφαινομένης καὶ ἐν πολλοῖς καὶ ἐφαρμοζομένης τάσεως ἐπικρατήσεως τῆς κυβερνητικῆς εἰς τὴν Ἰατρικὴν, καὶ εἰς τὸ πεδίον τῆς διαγνώσεως καὶ εἰς τὸ πεδίον τῆς θεραπευτικῆς, προέβη εἰς τὸν εἰσιτήριον λόγον του εἰς τὴν αἴθουσαν αὐτὴν ὁ συνάδελφος κ. Μαλάμος.

Καὶ εἰς τὸ δίκαιον ἀνάλογος ὑπάρχει κίνησις, ἄλλοτε, ὡς ἐν Ἀμερικῇ, ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς «δικαιομετρίας» καὶ ἄλλοτε, ὡς ἐν Ἰταλίᾳ ἢ Γερμανίᾳ, τῆς «δικαιοκυβερνητικῆς». Τὸ περίφημο διάγραμμα τοῦ Euler ἐφαρμοζόμενον εἰς τὰς σχέσεις τῆς τεχνικῆς τῶν ὑπολογιστῶν, τῶν μαθηματικῶν, τῆς κυβερνητικῆς καὶ τοῦ δικαίου προβλέπει τὰ πάντα.

Ἡ «κυβερνητικὴ», χωρὶς νὰ ἐξοβελίσῃ τὴν συνεργασίαν τοῦ ἀνθρώπου, τείνει νὰ ὑποτάξῃ, αὐτὸν μὲν εἰς τὴν μηχανήν, τὴν προσωπικότητά του δὲ εἰς τὴν ἄκαμπτον λογικὴν τοῦ ἡλεκτρονικοῦ ὑπολογιστοῦ.

Μάτην ἀκούονται φωναὶ διακεκριμένων βιολόγων πλέον καὶ ὄχι μόνον φιλοσόφων, πὺν λέγουν ὅτι (ἢ ἐπιστήμη ἢμπορεῖ νὰ λύσῃ τὰ αἰνίγματα τῆς φύσεως, ὄχι ὁμως καὶ τὸ μυστήριον τοῦ ἀνθρώπου. Διότι ὑπάρχει εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸ ἀπροσδιόριστον πὺν εἶναι ὁμως τὸ οὐσιῶδες».

Αὐτὸ τὸ οὐσιῶδες εἶναι ἡ π ρ ο σ ω π ι κ ό τ η ς τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ περὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἄσκησιν ἑνὸς ἐπαγγέλματος, ἢ μᾶλλον ἑνὸς λ ε ι τ ο υ ρ γ ή μ α τ ο ς, τοῦ ἱατρικοῦ, πὺν πλήττεται ἀπὸ τὴν διεκδίκησιν τῆς λογικευομένης μηχανῆς, μηχανῆς ὁμως πάντοτε, μὲ μηχανικὴν δηλαδὴ λογικὴν, θὰ μᾶς ὁμιλήσῃ ἀπόψε ὁ Ἀκαδημαῖκός κ. Λούρος.

Αἱ ἀπόψεις τοῦ κ. Λούρου ὅπως καὶ τὸ ὅλον θέμα τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου ἐν σχέσει μὲ τὴν μηχανὴν θὰ γίνων ἐλπίξω ἀντικείμενον συζητήσεως εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, ἐν καιρῷ.

Η ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΣ

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. Ν. Κ. ΛΟΥΡΟΥ

Ὑποθέτω πὺς δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχει ἀντίρρηση γιὰ τὸ δικαίωμα τοῦ ἱατροῦ πὺν ἔχει ἐπωμισθεῖ τὴν τύχην στρατιᾶς ἀνθρώπων στὸ διάστημα μισοῦ αἰῶνος, νὰ διατυπώσῃ σκέψεις πὺν πότε ἐφιαλτικὰ καὶ πότε μὲ ἀγαλλίαση προκύπτουν ἀπὸ τὴν μακρόχρονη ἱατρικὴ λειτουργία. Θεωρούμενος ἀπὸ τὴν κοινωνία ἄλλοτε ἡμίθεος καὶ ἄλλοτε ἁμαρτωλός, τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἀναμετρᾷ τὶς ἀποστάσεις καὶ τὰ γεγονότα πὺν ἔχουν προηγηθεῖ, ὅσα ἔγιναν ἀντιληπτὰ ἀπὸ τὸν ἴδιο καὶ ὅσα πρόκειται νὰ κληρονομηθοῦν ἀπὸ τοὺς διαδόχους του.

Ἄν θελήσῃ κανεῖς νὰ συγκροτήσῃ μὲ τὴν φαντασία του τὴν πινακοθήκην τοῦ ἱατροῦ, συναντᾷ ἀπέρριτες χλαμύδες πὺν συμπληρῶνουν γενειοφόρους σοφούς, πτυχωτὰ μεσαιωνικὰ περιλαίμια, κομπὲς καὶ πολύπλοκες στολὲς τῆς Ἀναγεννήσεως, τὶς «τεχνητὲς κόμες» τοῦ Μολιέρου, τοὺς «ὑψηλοὺς πῖλους» τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ τέλος τοὺς λευκοὺς μανδύες πὺν χαρακτηρίζουν ἐδῶ καὶ κάμποσα χρόνια περίπου τὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνισιν τοῦ ἱατροῦ, χρήσιμη στὴν φαντασία γιὰ νὰ τοποθετεῖ τοῦλάχιστον ἐπιφανειακὰ τὸν ἱατρὸ στὴν ἐποχὴ του καὶ γιὰ νὰ διαφοροποιεῖ τοῦ καθενὸς τὸ περιβάλλον τοῦ βίου καὶ τὴν στάθμην τῶν γνώσεων πὺν τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ δράσῃ.

Κοινὴ ὁμως ὑπῆρξε γιὰ τοὺς ἱατροὺς ὅλων τῶν αἰώνων ἡ ἀφετηρία τῆς σχέσεώς τους μὲ τὸν πάσχοντα, σχέσεως πὺν ἀποτελεῖ συμβόλαιο ζωῆς σχετικὸ μὲ τὸ θετικὸ ἢ ἀρνητικὸ θεραπευτικὸ ἀποτέλεσμα. Ἄν ἡ ἀποστολὴ τῆς θεραπείας θὰ ἀνατεθεῖ σ' αὐτὸν ἢ σὲ ἄλλον, θὰ ἐξαρτηθεῖ συχνὰ ἀπὸ τὴν προσωπικότητα

τοῦ ἱατροῦ. Γιατὶ δὲν εἶναι μόνο ἡ ὀρθὴ διάγνωση, ἡ θεραπευτικὴ ἔνδειξη καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ φήμη ποὺ θὰ ἐξασφαλίσουν τὸ προνόμιο τῆς πελατειακῆς ἐκλογῆς του. Εἶναι ἡ ἀνθρώπινη ἐπαφὴ κυρίως καὶ ἡ προσωπικότης του ποὺ ἀποτελοῦν τοὺς ἀποφασιστικούς παράγοντες. Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη ἡ πρώτη ἐπαφὴ ἀρρώστου καὶ ἱατροῦ νὰ τὸν συναντήσῃ προικισμένο μὲ ὅλη τὴν τεχνικὴ καὶ ψυχικὴ πανοπλία ποὺ ἐπιβάλλει ὁ προορισμός του, στενὰ δεμένη καὶ μὲ τὶς ἀναλογίες τῆς ἀντικειμενικῆς αὐστηρότητας καὶ τῆς ἀνθρωπιστικῆς συμπόνιας. Τότε μόνο θὰ πέσει τὸ φράγμα ποὺ ὡς τότε χωρίζει τοὺς ἀγνώστους, καὶ τότε μόνο θὰ παραδώσῃ ὁ ἀρρώστος ἀδέσμευτος τὸν πόνο του στὴν θαλπωρὴ τῆς ἐπιστήμης. Ἀλλοίμονο ὅμως βέβαια ἂν ὁ ἱατρὸς κυριευθεῖ ἀπὸ συναισθηματικὰς ἀντιδράσεις ἀπέναντι στὴν δυστυχία. Θὰ ὀδηγηθεῖ τότε πρὸς τὴν ἀδυναμία ποὺ θὰ θολώσει τὴν γνώση του καὶ θὰ τὸν παρασύρῃ μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀπαιτούμενη ψυχικὴ ἀντοχὴ γιὰ νὰ χρησιμοποιοῦσιν τὰ ἀναγκαῖα ὄπλα στὸν ἀγῶνα τῆς θεραπευτικῆς ἐνεργείας.

Ὁ ἄνθρωπος ἀνάμεσα στοὺς αἰῶνες προσπάθησε καὶ προσπαθεῖ νὰ προσαρμόζεται πρὸς τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ περιβάλλοντός του ποὺ κατὰ μεγάλο μέρος ὁ ἴδιος δημιουργεῖ. Αὐτὴ ἡ σχέση τῆς φυσικῆς καταβολῆς του πρὸς τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ βίου στηρίζει τὴν συναισθήση τῆς ὑγείας του. Καὶ θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸ του ὑγιῆ ὅταν οἱ σωματικὲς λειτουργίες του καὶ οἱ διανοητικὲς καὶ ψυχικὲς ικανότητές του δὲν παραβλάπτουν τὴν ὑπόστασίν του οὔτε τὴν ὑπόστασι τῶν ἄλλων. Διακινῶνται θὰ τύχει βέβαια νὰ παρατηρηθοῦν, ποὺ ἀγγίζουν τὰ ὅρια τῆς σωματικῆς ἢ τῆς ψυχικῆς ἀνωμαλίας. Εἶναι ὅμως συνήθως προσωρινὰ καὶ τὶς ὑπερникᾶ ἢ φυσικὴ ἰσορροπητικὴ ἀντίδραση τοῦ ἀνθρώπου. Φυσιολογικὸ λοιπὸν εἶναι ὅτι συμβαίνει συχνότερα χωρὶς ζημίαν, οὔτε τοῦ ἰδίου οὔτε τῆς κοινωνίας.

Κάποτε ὅμως ὁ ἄνθρωπος ξυπνᾷ ἀπὸ σύμπτωμα δυσάρεστο ἢ ἀπὸ ἀνωμαλία ἐνοχλητικὴ ἴσως καὶ χωρὶς πόνο ἢ ἀναπηρία. Ξεφεύγει τότε ἀπὸ τὴν καθημερινὴ συνηθισμένη εὐεξία του καὶ ἀνησχεῖ. Κάτι ξένο συμβαίνει στὸ σῶμα του. Προστρέχει τότε ἔγκαιρα ἢ καὶ καθυστερημένα, ἀπὸ ἀπερισκεψία ἢ αἰσιοδοξία, στὸν ἱατρό, καὶ ἐκεῖνος θὰ διαγνώσῃ καὶ θὰ θεραπεύσῃ ἢ ὄχι τὴν πάθησιν.

Στὸ ἀναμεταξὺ ὅμως ὁ πόνος ἢ ἔστω καὶ ἡ ἐλάχιστη ἄκανθα ποὺ προκάλεσε τὸ σύμπτωμα ἢ ἡ διάγνωση ποὺ ἔθεσε ὁ ἱατρὸς, ἀνατρέπουν τὴν φορὰ τοῦ καθημερινοῦ βίου. Ἄν ἀντεπεξέρχεται στὶς ἀσχολίες του καὶ ἀκόμη περισσότερο ἂν ὑποχρεωθεῖ νὰ εἶναι ξαπλωμένος, ἢ ἄκανθα, σωματικὴ ἢ ψυχικὴ, ὑπενθυμίζει κάθε στιγμὴ τὴν ἀνωμαλία, καταλαμβάνει τὸ ἐπίκεντρο τοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ μετατρέπει τὴν ψυχικὴ ἰσορροπία τοῦ ἀτόμου. Οἱ 4 τοῖχοι τοῦ νοσηλευτικοῦ χώρου περικλείουν φαντάσματα ποὺ προσλαμβάνουν ἀκόμη ἀπειλητικότερες δια-

στάσεις όταν προβληθοῦν στὸν στενὸ καὶ μονότονο ὁρίζοντα ποὺ ἡ γωνία τοῦ παραθύρου ἐπιτρέπει νὰ παρακολουθεῖ ὁ ἄρρωστος. Ὁ Rielke ἔχει περιγράψει μὲ ἔντονα χρώματα τὴν ψυχικὴ κατάστασι τοῦ ἄρρωστου καὶ οἱ ἀδελφοὶ Goncourt τονίζουν πόσο μελανὲς εἶναι οἱ σκέψεις ποὺ προκαλεῖ ἡ ἀϋπνία. Οἱ πτέρυγες τῆς αἰσιοδοξίας συγκαλύπτουν κάποτε διαβρωτικὸς σκώληκες τῆς ψυχῆς.

Τὸ πρῶτο μεταβατικὸ στάδιο ἀπὸ τὴν ὑγεία στὴν ἀσθένεια κυμαίνεται ἀνάμεσα στὴν ἐλπίδα καὶ στὴν ἀποθάρρυνση ποὺ ἐξαρτῶνται βέβαια καὶ ἀπὸ τὸν χαρακτήρα τοῦ ἀτόμου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς παθήσεως, τὶς ἐπιπτώσεις της, τὴν διάρκειά της, ἢ τὴν ἐπιδείνωση τῆς παθολογικῆς ἐξελίξεως. Ἀπὸ τὴν ἐξέλιξη αὕτη θὰ προκληθεῖ ὁ ψυχολογικὸς ἀντίκτυπος στὸν ἄρρωστο ποὺ θὰ ἐμφανίσει φαινόμενα προσαρμογῆς ἢ ἀντιδράσεως ἢ διαδοχικὰ καὶ τὰ δύο. Τὰ συναισθήματα αὐτὰ δὲν παρουσιάζουν μόνον θεωρητικὸ ἐνδιαφέρον ἀλλὰ πρὸ παντὸς πρακτικὸ καὶ ἀνθρωπιστικὸ, ἐπειδὴ αὐτὰ τὰ συναισθήματα ἀκριβῶς εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ τὰ ἀντιμετωπίσουν τόσο ὁ ἴδιος ὁ πάσχων ὅσο καὶ ὁ ἰατρὸς καὶ τὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον.

Δὲν εἶναι, λοιπόν, μόνον ζήτημα ἀντικειμενικῆς διαγνώσεως καὶ θεραπείας ἡ ἀσθένεια ἀλλὰ πολὺπλοκο πρόβλημα ψυχολογικῆς σημασίας. Γιατὶ δὲν ὑπάρχουν παθήσεις ἀλλὰ ἄνθρωποι ποὺ πάσχουν. Ἄνθρωποι, δηλαδή, ποὺ πάσχουν ἀπὸ τὴν ἰδίᾳ ἀσθένειᾳ, ἀντιδρῶν διαφορετικὰ καὶ δημιουργοῦν ψυχολογικὰς μονάδες ποὺ δύσκολα μποροῦν νὰ καταταχθοῦν σὲ ομάδες. Σὲ καμιὰ ἄλλη περίστασι δὲν δοκιμάζεται τὸ σύμπλεγμα τοῦ γονοτύπου καὶ φαινοτύπου, ποὺ συγκροτοῦν τὴν προσωπικότητα, τόσο, ὅσο στὴν περίπτωσι τῆς ἀσθένειας ὅπου θὰ τύχει νὰ παρουσιασθοῦν οἱ πιὸ ἀπρόοπτες καὶ ἀπροσδόκητες ἀντιδράσεις, ἀπίθανες σχετικὰ μὲ τὴν ἀντίληψιν ποὺ εἶχε σχηματίσει ἕως τὴν στιγμὴ ἐκείνη τὸ περιβάλλον γιὰ τὴν σύμφωνη μὲ τὸν χαρακτήρα τοῦ ἄρρωστου προβλεπόμενη ἀντίδρασί του. Ἄνθρωποι, δηλαδή, ψύχραιμοι καὶ ὑπομονητικοί, δὲν ἀποκλείεται νὰ ἐξελιχθοῦν σὲ ὑπερευαίσθητους ἄρρωστους, ἐνῶ ἀντίθετα ἐκκεντρικοὶ καὶ ιδιότροποι χαρακτήρες εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ παρουσιάσουν ἀπρόοπτη ψυχικὴ ἡρεμία. Μὲ τόσο ἀπρόβλεπτες δυνατότητες, ἢ συμπεριφορὰ τοῦ περιβάλλοντος τοῦ ἄρρωστου καὶ ἡ ψυχολογικὴ βοήθεια ποὺ θὰ κατορθώσῃ νὰ τοῦ προσφέρει ὁ ἰατρὸς γίνεται προβληματικὴ καὶ εἶναι φανερό ὅτι κανεὶς κανὼν εἶναι δυνατόν νὰ ἰσχύσῃ. Ἡ μόνη ψυχολογικὴ βοήθεια ποὺ εἶναι ἐνδεχόμενον ν' ἀποβεῖ ἀποτελεσματικὴ στηρίζεται στὴν ἐξοικείωσιν τοῦ ἰατροῦ στὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀντιδράσεων τῶν ἄρρωστων, πρᾶγμα ποὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν εὐαίσθησίαν του καὶ τὴν προσωπικότητά του. Ἡ ἀλήθεια ἢ ἡ προσποίηση πληγῶν γιὰ νὰ θεραπεύσουν, ἀλλὰ μία ἀπὸ τὶς δύο ἐνδέχεται ν' ἀποβεῖ καὶ κατα-

στρεπτική. Μία λέξη, ένα νεῦμα, μία ἀπειθάρχητη χειρονομία τοῦ ἱατροῦ, ἀνιχνεύεται καὶ ἐρμηνεύεται ἀπὸ τὸν ἄρρωστο μὲ τέτοιο τρόπο ὥστε ν' ἀποβεῖ αἰτία κάποιας σημαντικῆς ψυχολογικῆς ἀντιδράσεώς του. Ἡ δοκιμασία λοιπὸν ποὺ ὑφίσταται ὁ ἱατρός, ἀπαιτεῖ ἐξαιρετικὴ προσοχή καὶ ἐπιστητότητα, ἀφοῦ, ὅπως ἔγραψε ὁ Ἱπποκράτης, (τὸ νικᾶν τὸν πόνον ἔργον θεῖον ἐστί).

Ἡ κοινωνικὴ σχέση τοῦ ἱατροῦ πρὸς τὸν ἄρρωστο εἶναι καὶ αὐτὴ στοιχεῖο ποὺ καὶ ἀσυναίσθητα ἀκόμα ἐπηρεάζει τὸν ψυχικὸ μηχανισμό καὶ τῶν δύο. Ἡ συγγένεια καὶ ἡ φιλία πρὸς τὸν ἄρρωστο ἀλλὰ καὶ ἡ κοινωνικὴ σημασία του, ὅπως καὶ ἡ φήμη τοῦ ἱατροῦ, δημιουργοῦν εἰδικὰ συναισθήματα στὸν ἄρρωστο ἀλλὰ καὶ ἄγχος στὸ στῆθος τοῦ ἱατροῦ, ἰσχυρότερο ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ὁπωσδήποτε αἰσθάνεται ὅταν ἀναλαμβάνει τὴν ἐθύνη τῆς θεραπευτικῆς προστασίας ἀγνώστου προσώπου.

Ὁ ἀντίκτυπος μιᾶς πετυχημένης ἢ ἄτυχης θεραπείας ἰδίως κάποιου σημαίνοντος προσώπου, ἀντανakλᾷ στὴν σταδιοδρομία τοῦ ἱατροῦ. Ἀλλὰ καὶ ἀπέναντι τῶν συγγενῶν, ἡ στάση του ὑφίσταται συχνὰ δεινὴ ταλαιπωρία. Ἡ ἔγκριση τοῦ εἵδους τῆς θεραπείας καὶ τὸ τελευταῖο ὄριο τοῦ ἐπιτρεπομένου, καθὼς καὶ αὐτὴ ἢ ἀνθρώπινη ἔννοια τῆς εὐθανασίας, ἐξαρτῶνται ἀπὸ παράγοντες ξένους πρὸς τὴν ἱατρικὴ ἐπιστήμη ποὺ ἀποτελοῦν τροχοπέδη στὸ ἔργο τοῦ ἱατροῦ καὶ δημιουργοῦν προβλήματα ὅπου συγκρούονται καθήκον, ἐθύνη καὶ συνείδηση.

Ἡ χειρουργικὴ πρόοδος ἔχει σημαντικὰ περιορίσει τὸν ἐγχειρητικὸ κίνδυνο, πρᾶγμα ποὺ ἔχει ὀδηγήσει σὲ διπλὸ ἀποτέλεσμα. Ἡ σημασία δηλαδὴ τῆς χειρουργικῆς δεινότητος ἔχει ἐλαττωθεῖ στὴν ἀντίληψη τῆς κοινωνίας ἐνῶ οἱ ἀπαιτήσεις τῆς ἔχουν σημαντικὰ αὐξηθεῖ. Ἀντίθετα, ἡ ἀπόφαση τῆς ἐγχειρητικῆς ἐπεμβάσεως ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ χειρουργοῦ, ἔχει διευκολυνθῇ ὥστε τυχαίνει νὰ ὀδηγήσει σὲ ἐγχειρητικὰ ὑπερβολὰ ποὺ ἐπηρεάζουν τὴν ἱατρικὴ προσωπικότητα καὶ ἀντικαθιστοῦν τὴν παλιὰ ἐπιφυλακτικότητα μὲ τὴν ὑπέρμετρη ἐπιχειρηματικότητα.

Τίθεται ὅμως στὴν συνείδηση τοῦ ἱατροῦ τὸ ἐρώτημα: Ἔως ποῖο σημεῖο συμβαδίζει μὲ τὴν ἠθικὴ καὶ τὴν δεοντολογία αὐτὴ ἡ ἐπιχειρηματικότης; Ἡ συμφωνία τοῦ ἀρρώστου καὶ ἡ ἐπιμονὴ τῆς οἰκογένειας ἀποτελοῦν κάποτε πειστικὸν καὶ παραπειστικὸν παράγοντες γιὰ τὴν ἀντικειμενικὴ ἱατρικὴ ἀπόφαση! Ἡ πρόοδος ἔχει ἐπιτρέψει σήμερα τὴν ἀντικατάσταση ὀργάνων μὲ τεχνητὰ μέσα. Μικρὸς βηματοδότης κάτω ἀπὸ τὸ δέρμα ἐμφυτεύεται καὶ ρυθμίζει τὴν καρδιακὴ παραφροσύνη. Ἡ μεταμόσχευση ζωτικῶν ὀργάνων προσπαθεῖ καὶ αὐτὴ νὰ ἀναπληρώσει τὴν ἀναπηρία. Καὶ ἐδῶ ἡ ἀπόφαση θὰ ἐξαρτηθεῖ ἀπὸ τοὺς σταθμητοὺς παράγοντες ἀλλὰ προπάντων ἀπὸ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἱατροῦ.

Ζωὴ ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ ἔποψη εἶναι, νομίζω, ἡ συνείδηση τῆς θελήσεως,

ἡ ἐπίγνωση τῆς ὑγείας καὶ ἡ π ρ ο σ π ά θ ε ι α τ ῆς ἐ π ι λ ο γ ῆς με τ α ξ ὶ κ α λ ο ὦ κ α ι κ α κ ο ὦ. Αὐτὴν ὅμως τὴν συνείδηση καὶ τὴν ἐπίγνωση εἶναι δυνατόν νὰ τὴν διαθέτει ὁ ἄνθρωπος πὺν ὑποφέρει ἢ ἐκεῖνος πὺν ἔχει ὑποστει̃ σοβαρὴ ἀναπηρία; Ἡ μήπως οἱ συγγενεῖς ἔχουν τὸ ἠθικὸ δικαίωμα ἢ καὶ διαθέτουν ἀρκετὴ ἀρμοδιότητα καὶ ψυχραιμία γιὰ νὰ ἀναλάβουν τὴν εὐθύνη τῆς ἱατρικῆς ἀποφάσεως; Ἡ προσωπικότης τοῦ ἱατροῦ δοκιμάζεται τότε χωρὶς νὰ εἶναι δυνατόν νὰ κριθεῖ ἀντικειμενικὰ ἢ ὀρθότης τῆς ἀποφάσεως παρὰ ὅστερ' ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα.

Ἀπαιτεῖται συχνὰ περισσότερη γενναιοῦτης καὶ τόλμη στὴν ἄρνηση παρὰ στὴν συμφωνία. Καὶ τοῦτο ἐπειδὴ εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολο τὸ νὰ ἐγγυηθεῖ ὁ ἱατρὸς τὴν βεβαία καλὴ πρόγνωση τῆς ἐνέργειάς του ἢ καὶ τὴν ἀπαισιοδοξία γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς παθήσεως. Τόσο ἡ ἀντοχὴ τοῦ ἀρρώστου καὶ ἡ ἀπρόβλεπτη βελτίωση ἢ ἐπιδεινωση ὅσο καὶ ἡ δυνατότης νέας σωτήριας ἀνακαλύψεως ἢ ἐφευρέσεως, συχνὰς ἐλπίδες τοῦ ἱατροῦ καὶ τοῦ ἀρρώστου, εἶναι στοιχεῖα πὺν ἀνατρέπουν τὴν δυσμενῆ πρόγνωση. Ὅπως ἀκοῦμε τὸν ψίθυρο τοῦ κύματος πὺν ρυθμικὰ ξεσπᾷ στὴν ἄμμο, ἔτσι καὶ τὴν ἀναπνοὴ τῆς ζωῆς ἀναμετρᾷ μὲ ἀγωνία ὁ ἱατρὸς, μὲ τὴν διαφορὰ ὅμως ὅτι τὸ κύμα εἶναι αἰώνιο, ἐνῶ ἡ ζωὴ ξεγλιστρᾷ, ὅπως ὁ ὑδραργυρὸς, ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δάκτυλα τοῦ ἱατροῦ πὺν ὧς τὴν τελευταία στιγμή μάχεται καὶ ἐλπίζει.

Ἡ προσωπικότης ὅμως τοῦ ἱατροῦ ἐπηρεάζεται καὶ ἀπὸ τὴν σ υ ν ῆ θ ε ι α πὺν κάποτε ἐλαττώνει τὴν εὐαισθησία του, πρᾶγμα πὺν συναισθάνεται καὶ προσπαθεῖ ἐναντίον της ν' ἀντιδράσει ἢ ἱατρικὴ προσωπικότης. Ἀλλὰ καὶ ἡ κόπωση καὶ ὁ ἐκνευρισμὸς εἶναι ἀνθρώπινα στοιχεῖα πὺν συχνὰ συντρέχουν τὴν συνήθεια καὶ βαρύνουν στὴν πλάστιγγα τῆς μοίρας.

Ὁ Louis Portes, ἐξέχων Γάλλος ἱατρός, ἐπιγραμματικώτατα χαρακτήρισε τὴν σχέση τοῦ ἱατροῦ καὶ τοῦ ἀσθενοῦς. «Κάθε ἱατρικὴ πράξη», εἶπε, «δὲν εἶναι καὶ δὲν πρέπει νὰ εἶναι παρὰ ἡ ἐλεύθερη συνάντηση μιᾶς ἐμπιστοσύνης μὲ μιὰ συνείδηση».

Ἄν ὅσα εἶπα γιὰ τὴν κοινὴ ἀφετηρία τῶν σχέσεων τοῦ ἀρρώστου καὶ τοῦ ἱατροῦ σὲ ὅλες τὶς ἐποχές, ἀποτελοῦν γιὰ ὅλους διαφανεῖς κοινοτοπίες, ἐντούτοις, ὅσο παράδοξο καὶ ἂν φαίνεται, παραμένουν συχνὰ «σχήματα λόγου» γιὰτὶ ἐπηρεάζονται σημαντικώτατα ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους παράγοντες, πὺν ἴσως κατὰ ἐποχές παραλλάσσουν ἀλλὰ στὸ τέλος καταλήγουν στὸ ἴδιο θετικὸ ἢ ἀρνητικὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἱατρικῆς προσπάθειας. Οἱ ἐπιστημονικὲς γνώσεις καὶ τὰ μέσα τῆς ἐποχῆς δημιουργοῦν, εἴτε δυσπιστία καὶ φόβο εἴτε ὑπερβολικὲς ἀπαιτήσεις στὸν ἀρρώστο πὺν πληροφορημένος ἀπὸ τὴν πείρα τοῦ πεζοδρομίου καὶ τὴν παραπειστικὴ περι-

πτωσιολογία, προσέρχεται προκατειλημμένος στὸν ἰατρό. Ἐνῶ αὐτὸς πάλι καὶ γιὰ τοὺς ἴδιους λόγους ἀναγκάζεται νὰ ὑποτάσσεται σὲ διάφορες ὑποχωρήσεις πρὸς τοῦ ὑπαγορεύει ἡ σκοπιμότης.

Τὰ διαγνωστικὰ καὶ θεραπευτικὰ μέσα τῆς ἐποχῆς ὁδηγοῦν συχνὰ στὴν δημιουργία τυπικῶν ὑποδείγματων πρὸς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ τὰ ὑπολογίζει ὁ ἰατρός, εἴτε ἐπειδὴ πιστεύει στὴν ἀποτελεσματικότητά τους εἴτε ἐπειδὴ θὰ ἐπικριθεῖ ἀπὸ τὸν ἄρρωστο καὶ τὸ περιβάλλον ἂν παραμελήσει τὴν ἐφαρμογή τους. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νομίζουν ὅτι ἔχουν ἱατρικὴς γνώσεις καὶ σπεύδουν νὰ ἐλέγχουν καὶ νὰ ἐπικρίνουν τοὺς ἰατρούς. Ἡ στυγερὰ πρὸς τὸ παράδειγμα τῆς ὑποχρεώνεται νὰ ἀκολουθεῖ ὁ ἰατρός διαστρέφεται κάποτε καὶ θὰ τύχει νὰ ὁδηγήσει σὲ ἀπατηλὰ συμπεράσματα. Ἡ ὑποταγὴ αὐτῇ τοῦ ἱατροῦ στὰ ὑποδείγματα τῆς ἐποχῆς, κινδυνεύει λοιπὸν νὰ τὸν τυποποιήσει. Περιορίζουν δηλαδὴ τὴν ἀντικειμενικὴ κρίση του, θίγουν τὴν προσωπικότητά του καὶ τὸν μετατρέπουν σὲ ὄργανο ἄλλοτρίων στοιχείων. Τὸ ἐργαστήριον π.χ., πρὸς ἡ πρόοδος τῆς ἐπιστήμης κατέστησε ὁδηγὸ τοῦ ἱατροῦ, καθὼς καὶ ἡ ἀχαλίνωτη φαρμακευτικὴ παραγωγή, ἂν ἀποτελοῦν ἀναμφισβήτητη καὶ πολύτιμη προσθήκη στὴν διαγνωστικὴ καὶ θεραπευτικὴ φαρέτρα, θὰ τύχει νὰ ἀκρωτηριάζουν τὴν κλινικὴ πρωτοβουλία τῆς ἱατρικῆς προσωπικότητος καὶ νὰ ὑποδουλώνουν τὸ διαγνωστικὸ συμπέρασμα τοῦ ἱατροῦ στὴν σκοπιμότητα πρὸς ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὸ ἐργαστηριακὸ βοήθημα καὶ τὰ ὀνόματα τῆς ὑπερφαρμακείας. Πόσο συχνά, π.χ., διαφημίζονται φάρμακα πρὸς σὲ λίγο ἀποσύρονται ἀπὸ τὴν κυκλοφορίαν ἐπειδὴ ἀπεδείχθη ὅτι προκαλοῦν βλαβερὰς παρενέργειες. Καὶ πόσες φορὲς τὸ ἐργαστηριακὸ ἀποτέλεσμα εἶναι σφαλὲρὸν ἢ ἐρμηνεύεται μὲ ἄτοπο τρόπο.

Ἀκόμη καὶ ὁ προφυλακτικὸς ἔλεγχος, τὸ περίφημο *check-up*, πρὸς ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητη καὶ πολύτιμη πρόνοια γιὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον, θὰ τύχει βέβαια ν' ἀνακαλύψει ἔγκαιρα κάποια ἀνωμαλία καὶ νὰ τὴν ὁδηγήσει πρὸς τὴν θεραπεία. Ἡ ἐγγύηση ὅμως γιὰ τὸ μέλλον δὲν εἶναι κατορθωτὴ μὲ τὸ κλινικὸ - ἐργαστηριακὸ αὐτὸ στιγμιότυπο. Ἐδῶ πάλι ἡ κλινικὴ πεῖρα ἰσοφαρίζει τὸ ἐργαστήριον καὶ ἡ προσωπικότης τοῦ ἱατροῦ ὁδηγεῖ στὴν ἐπιβολὴ τῆς προνοίας καὶ τῆς προσοχῆς. Καὶ ἀκόμη περισσότερο ἐπειδὴ ὁ ἰατρός δὲν εἶναι πάντα σὲ θέσιν ν' ἀνιχνεύσει τὸ αἷτιον τοῦ πόνου ἢ τῆς ἀνωμαλίας ὅταν τοῦτο ἐδράζεται, ὅχι στὸ σῶμα ἀλλὰ στὴν ψυχικὴ σύνθεση τοῦ ἀρρώστου. Καὶ δὲν ἐννοῶ τὴν ἐκδηλῆ ψυχοπάθεια πρὸς παρουσιάζει σαφῆ ὅπωςδήποτε συμπτώματα, ἀλλὰ τὶς ψυχοσωματικὰς ἐκείνας ἀνωμαλίας πρὸς δὲν ὀφείλονται σὲ καθαρά ὀργανικὰς παθήσεις, ἀλλὰ κατατρύχουν τὸν ἄρρωστο καὶ προκαλοῦν σημαντικὰς διαγνωστικὰς καὶ θεραπευτικὰς δυσχέρειες. Ἡ προσωπικότης τοῦ ἱατροῦ δοκιμάζεται τότε, τόσο στὸν διαγνωστικὸν ὅσο καὶ τὸν

ΠΑΑ 1972

θεραπευτικό τομέα. Ὁ ἰατρὸς ἀναπτύσσει ἐδῶ νοοτροπία ἀστυνομικοῦ ποῦ προσπαθεῖ ἀπὸ τὶς ἐλάχιστες ἐνδείξεις νὰ ὀδηγηθεῖ πρὸς τὴν διαλεύκανση τοῦ προβλήματος.

Τὸ ἐρευνητικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐπίλυση ἱατρικῶν προβλημάτων ποῦ διαρκῶς αὐξάνουν, ἔχει δημιουργήσει κατηγορία ἱατρῶν ἐρευνητῶν ποῦ εἶναι βέβαια χρησιμότατοι γιὰ τὴν πρόοδο, ἀλλὰ ποῦ διυλίζουν τὸν κώνωπα ὥστε, ἐνῶ προσθέτουν πολὺτιμες γνώσεις, ἀπομακρύνονται κάποτε ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο σύνολο καὶ τὴν κλινικὴ πείρα καὶ διατυπώνουν ἀντιλήψεις ποῦ δὲν συνταυτίζονται πάντοτε μὲ τὸ συμφέρον τοῦ πάσχοντος ἀνθρώπου. Ὡς σημειωθεῖ ἀκόμη ὅτι ἀπὸ τὰ ἱλιγγιώδη κεφάλαια ποῦ διατίθενται γιὰ τὴν ἔρευνα εἶναι ζήτημα ἂν 5% καταλήγουν σὲ χρήσιμα ἀποτελέσματα. Πέρα ἀπὸ τὸν ἐργαστηριακὸ πειραματισμό, ὁ κλινικὸς ἀντιμετωπίζει προβλήματα ποῦ προϋποθέτουν βαθεῖα συνείδηση καὶ γενναιότητα γιὰ νὰ ἐφαρμόσει ἀπάνω στὸν ἄρρωστο τὰ ἐρευνητικὰ ἀποτελέσματα. Εἶναι φανερὸ πὼς προκύπτουν ἔτσι ἀναγκαστικὰ ἀνθρώπινα θύματα ποῦ ἀναγράφονται βέβαια στὸν πίνακα τῶν ἡρώων τῆς ἱατρικῆς προόδου, διαγράφονται ὅμως ἀπὸ τὸν πίνακα τῶν ζωντανῶν. Ὁ Cyshing ὁμολόγησε ὅτι ἴδρυσεν τὴν νευροχειρουργικὴ ἀπάνω σὲ ἓνα λόφο ἀπὸ ἀτυχεῖς περιπτώσεις. Ὡς προστεθεῖ στὸ σημεῖο τοῦτο καὶ ἡ αὐτοθυσία τοῦ κλινικοῦ ἐρευνητοῦ ποῦ ἐφαρμόζει στὸν ἑαυτὸ του πειραματισμὸν γιὰ νὰ ἀποδείξει τὴν ὀρθότητα τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψεως, πειραματισμοὺς ποῦ ὅμως δὲν στεροῦνται κινδύνους. Ὁ Γάλλος ἱατρὸς Forstman, π.χ., πρὶν ἐπιχειρήσει ἀπάνω στὸν ἄρρωστο τὸν πρῶτο καθετηριασμὸ τῆς καρδιᾶς, τὸν ἐφάρμοσε στὸν ἑαυτὸ του. Ἄλλοι γιὰ νὰ ἀποδείξουν τὴν, ὑπὸ ὀρισμένους ὅρους, ἐξουδετέρωση τῆς ἐπιδράσεως δηλητηριωδῶν οὐσιῶν, τὶς ἤνεσαν στὸ σῶμα τους.

Ὁ ἱατρὸς ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ζωὴ καὶ τὴν υἰεὶα εἶναι κατ' ἐξοχὴν λεიტουργὸς τῆς πολιτείας καὶ ὄχι ἐπαγγελματίας. Ἡ ἱατρικὴ δὲν πρέπει νὰ συνδέεται μὲ οἰκονομικὰ συμφέροντα. Δὲν χρησιμοποιεῖ τὴν κοινωνία ἀλλὰ τὴν ἐξυπηρετεῖ. Σὲ ὅλες, ὡστόσο, τὶς ἐποχὰς καὶ παρ' ὅλες τὶς προσπάθειες τῆς λεγόμενης Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως ποῦ ἀνάγονται σὲ παλαιότατους χρόνους, ὁ ἱατρὸς ἐξακολουθεῖ νὰ ἀμείβεται κατὰ πράξιν ἐπαγγελματικῆς προσφορᾶς, πρᾶγμα ποῦ ἀσφαλῶς ἐπιδρᾷ ἀπάνω στὴν σχέση του μὲ τὸν ἄρρωστο πελάτη. Μόνον ὅταν λυθεῖ τὸ πρόβλημα τῆς Καθολικῆς Ἀσφαλίσεως τῆς υἰείας ὅλων τῶν πολιτῶν μὲ κοινὴ ἱκανοποίηση τοῦ ἀρρώστου καὶ τοῦ ἱατροῦ, θὰ λυτρωθεῖ ἡ ἱατρικὴ προσωπικότης ἀπὸ τὴν ἐμπορὶα τῆς ἀνθρωποσωτήριας ἀποστολῆς της.

Ἡ ἐκπαίδευση τοῦ ἱατροῦ ἀποτελεῖ τὸν μοχλὸ ὅπου γύρω

του διαμορφώνεται ή προσωπικότης του. Ἡ ἔκταση τῆς ὕλης σὲ πλάτος καὶ σὲ βάθος, πὺν ὁ φοιτητῆς καὶ ὁ μετέπειτα ἱατρὸς καλοῦνται νὰ ἀφομοιώσουν ὑπερβαίνει ὥστούσο τὰ ὅρια τῶν δυνατοτήτων διδασκάλων καὶ διδασκομένων. Οἱ ἀπειράριθμες κατακτήσεις πὺν κάθε μέρα προστίθενται στὶς διάφορες εἰδικότητες ὁδηγοῦν τὸν ἱατρὸ στὴν ἀκατάπαυστη ἀνάγκη τῆς ἐπανεξετάσεως καὶ ἀναθεωρήσεως τῶν νοσηλευτικῶν ἀντιλήψεων μὲ νέους ὁρίζοντες. Τοῦτο ὅμως ἀπαιτεῖ προϋποθέσεις γνώσεων σχετικῶν μὲ κλάδους τῆς ἐπιστήμης πὺν ἐνδεχομένως οὔτε καὶν ἀκροθιγῶς διδάχθηκε ὁ ἱατρός, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἡ πρόοδος τῆς ἡλικίας του, ἡ ἀδιάκοπη κλινικὴ ἀπασχόλησή του καὶ οἰκονομικοὶ ἀκόμη λόγοι τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ πλησιάζει ἀργότερα. Ὡστόσο, ὁ ἱατρὸς εἶναι ὑποχρεωμένος ἀδιάκοπα νὰ μετεκπαιδεύεται καὶ νὰ ἐπιμορφώνεται ὥστε νὰ βρίσκεται στὸ ἐπίπεδο τῆς ἐποχῆς τῆς δράσεώς του πὺν καὶ αὐτὴ ἀδιάκοπα ἐξελίσσεται.

Ὅπωςδὴποτε ὅμως ἡ ἱατρικὴ ἐκπαίδευση προϋποθέτει καὶ χρόνον καὶ μέσα, παράγοντες δηλαδὴ πὺν καὶ αὐτοὶ διαρκῶς ὀγκώνονται. Τὸ χρονικόν, δηλαδή, ὅριον τῆς μαθήσεως ἀναγκαστικὰ παρατείνεται καὶ ἡ ἀπαρχὴ τῆς ἀνεξάρτητης σταδιοδρομίας μετατίθεται σὲ ἡλικία ὅπου ἡ φυσιολογικὴ διανοητικὴ ὠρίμανση θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχει μεταβάλει τὸν μαθητὴ σὲ δάσκαλον. Πρὶν ἀπὸ τὰ 33 χρόνια ὁ σημερινὸς εἰδικὸς ἱατρὸς δὲν ἀποκτᾷ τὸ δικαίωμα νὰ γίνει ἀνεξάρτητος. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπίπεδο τῶν γνώσεων τοῦ δασκάλου ἀδιάκοπα ὑψώνεται ὥστε ἡ ἀπαιτούμενη ποσότης ἡγετικῶν ἱατρικῶν διδακτικῶν στελεχῶν, νὰ μὴν εἶναι εὐκόλο ν' ἀνταποκρίνεται στὴν ἀναγκαίαν ποιότητα καὶ τὴν ζήτησιν. Ἡ τεχνικὴ τῆς διδασκαλίας δὲν ἐπιτρέπεται πῶ νὰ μεταδίδει ἀπὸ τὴν ἔδραν γνώσεις, πὺν δὲν μαθαίνονται μὲ τὴν θεωρητικὴν «σφυρηλάτησιν» «τοῦ αὐτονόητου» ὅπως λέγει ὁ διδάσχημος Γάλλος χειρουργὸς καὶ Ἀκαδημαϊκὸς Mondor ἢ μὲ τὴν «μαγειρικὴ ἀνθισμένων ρητορικῶν ἐκφράσεων» πὺν προκαλοῦν στὸν φοιτητὴ τὸν ἀντιδραστικὸ χλευασμὸ τοῦ δασκάλου. Ἡ ἱατρικὴ δὲν μαθαίνεται ἀπὸ τὴν ἔδραν ἀλλὰ δίπλα στὸ κρεβάτι τοῦ ἀρρώστου, στὸ ἐργαστήριον, στὸ χειρουργεῖον ὅπου ὁ δάσκαλος σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὸν ἀρρώστο θὰ συγκινήσει τὸν μελλοντικὸν ἱατρὸ ἐμπρὸς στὴν πραγματικότητα τῆς θεϊκῆς ἀποστολῆς του. Μόνον ὅπου πάλλει ἀνθρώπινη καρδιά, βλαστάνει ἡ γνώση καὶ ἀνθίζει ἡ τέχνη. Μόνον τότε ἀναπτύσσεται ἡ ὄρεξις τῆς ἐργασίας, ἡ συνείδησις τῆς ἀκρίβειας καὶ τῆς τάξεως, ὁ σεβασμὸς τῆς ἐπιστημονικῆς ἀλήθειας καὶ ἐξελίσσεται ἡ νοσταλγία καὶ ἡ δίψα γιὰ τὴν ἀνώτερη μόρφωση.

Ἀλλὰ ἡ ἐκπαίδευση ὥστούσο ἀπαιτεῖ ἐγκαταστάσεις καὶ μέσα πὺν προϋποθέτουν ἱλιγγιώδεις δαπάνες πὺν δύσκολα μποροῦν νὰ παρασχεθοῦν ἀπὸ τὶς παγκόσμιες ὕλικες πηγές.

Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονεῖται ὅτι τὰ τεχνικὰ μέσα πὺν προσφέρουν

ἀναμφίβολα σπουδαῖο ὄφελος στὸν ἄνθρωπο, παραμένουν μ ἑ σ α καὶ ὄ χ ι σ κ ο - π ὅ ς καὶ ὅ τι συνεπῶς ἡ ἀξία τους εἶναι περιορισμένη ἂν δὲν συνοδεύονται ἀπὸ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἐκτελεστοῦ καὶ ἂν δὲν προκύψει ἡ ἀπαιτούμενη συνοχή τους πρὸς τὸν τελικὸ στόχο καὶ ἡ κατανόηση τῆς σημασίας του. Ὁ κόσμος πλημ- μυρίζει ἀπὸ τοὺς μικροὺς ἐρ,άτες τῆς λεπτομέρειας ἀλλὰ στερεῖται ὁλόένα καὶ περισσότερο τοὺς ἀνθρώπους τῆς σ υ ν θ ἑ σ ε ω ς πὺ ἀποτελοῦν τοὺς πραγμα- τικοὺς ἐπιστήμονες. Ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας προσδοκᾷ τὴν ἀνασύνδεση πὺ καὶ προσδιορίζει τὴν οὐσιαστικὴ ἀξία τῆς ἐρευνας. Ἡ ἀνάλυση, ὅσο ἐξονυχιστικὴ καὶ ἐὰν ἐξελίσσεται, καταλήγει σὲ ἀσυναρτησία ἂν δὲν συνδεθοῦν οἱ λεπτομερεῖς κρῖκοι μὲ τὸ ὀργανικὸ σύνολο. Ἡ μονόπλευρὴ λεπτομερειολογία ἐξ ἄλλου στενεύει τὸν ὀρίζοντα, παρεμποδίζει τὴν ἀξιολόγησιν τῆς ἐρευνας καὶ προκαλεῖ κάποτε τὴν χειρότερη αὐταπάτη φιλοδόξων ἀπαιτήσεων τίτλων καὶ ἀμοιβῶν πὺ ἐξεντε- λίζουν τὴν ἱερότητα τοῦ ἐπιστημονικοῦ σκοποῦ. Καὶ δὲν εἶναι ἴσως περιττὸ νὰ τονισθεῖ καὶ πάλι ὅ τι μόνον ἡ ἐσωτερικὴ καλλιέργεια, πὺ προκύπτει ἀπὸ τὴν ἀνθρωπιστικὴν παιδείαν, δημιουργεῖ τὸ ἐπιστημονικὸ ἦθος πὺ ἀπαιτεῖ ἡ ἀντικει- μενικὴ αὐτοκριτικὴ γιὰ τὴν ἀξιολόγησιν τοῦ θεραπευτικοῦ ἀποτελέσματος. Χωρὶς φιλοσοφημένη ἀντίληψη, ἀπότοκὴ τῆς ἱστορικῆς γνώσεως καὶ τῆς παγκόσμιας πνευματικῆς ἐπαφῆς, τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἀποβαίνει, εἴτε προὐδὸν ἀφελοῦς καὶ στενόκαρδης προσπάθειας εἴτε πονηρὸ δείγμα ἐγωκεντρικῆς ἐκμεταλλεύσεως.

Ἀπὸ ὅλα ὅσα εἶπα, εἶναι φανερό, ἀπὸ πόσους παράγοντες ἐξαρτᾶται ἡ ἀνά- πτυξη τῆς ἱατρικῆς προσωπικότητος. Σ' αὐτὴν συμβάλλει καὶ ἡ ἀπαραίτητη γλωσ- σομάθεια καὶ ἡ ο ὄ μ α ν ι σ τ ι κ ῆ καὶ ἐ γ κ ν κ λ ο π α ι δ ι κ ῆ μ ὄ ρ φ ω σ η. Ἡ γλωσσομάθεια εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν διεθνῇ ἐπιστημονικὴ ἐπαφὴ καὶ συνεν- νόησιν, ἀπαραίτητη γιὰ νὰ ὑπερπηδᾷ τοπικιστικὰς, συχνὰ παραπλανητικὰς, ἀντιλή- ψεις. Ὁ οὐμανιστικὴ παιδεία δὲν ἀποτελεῖ πολυτέλεια ὅπως τείνει νὰ ἐμφανίζεται ἀπὸ τοὺς ἀφελεῖς μαραθωνοδρόμους τοῦ σημερινοῦ καὶ αὐριανοῦ καθημερινοῦ βίου. Ἡ οὐμανιστικὴ παιδεία, ὁδηγεῖ στὴν ἐσωτερικὴ καλλιέργεια ἱκανὴ νὰ κατανοήσῃ τοῦ ἀνθρώπου τὶς ἐπιδιώξεις καὶ τὶς δυσκολίας, τὴν ἐκτίμησιν τοῦ καλοῦ, τοῦ ὀραίου καὶ τοῦ δικαίου, τὸν καθορισμὸ τῆς ὀμαλότητος τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κό- σμου καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς τελειοποιήσεως πὺ ὥθεῖ τὴν εὐγένεια τῆς ἀνθρωπι- στικῆς προσπάθειας.

Ἡ ἐπιστήμη καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπο ἴσως ἰσχυρότερον ἀλλὰ ὄχι πάντοτε καλύτερο καὶ γιὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἔχει ἀπόλυτη ἀνάγκη ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τῆς ἀνθρωπιστικῆς παιδείας. Ἰδιαίτερα γιὰ τὸν ἱατρό, ἡ προσπάθεια τῆς κατανοήσεως τοῦ ἀνθρώπου προβλήματος, πὺ περιλαμβάνει κάθε κλινικὴ περίπτωσις, προϋποθέ- τει ἐσωτερικὴ καλλιέργεια πὺ θὰ ἐξουδετερώσῃ τὴν μοιραία τραχύτητα τῆς

συνηθείας και την υπερτίμηση του συμφέροντος. Ὁ ἰατρός δὲν εἶναι τεχνικός πὺν καλεῖται νὰ ἐπιδιορθώσει τὴν ἀνώμαλη λειτουργία τοῦ ἀνθρώπινου ὀργανισμοῦ ὥσάν νὰ πρόκειται γιὰ μηχανή. Εἶναι κυρίως ἄνθρωπος πὺν προσπαθεῖ νὰ βοηθήσει τὸν διπλανό του μὲ τὴν σχετικὰ περιορισμένη ἐπιστήμη πὺν ἔμαθε καὶ προπαντὸς μὲ πολλή κατανόηση καὶ συμπάθεια. Αὐτὸ τὸ ἀνεκτίμητο συναίσθημα τῆς συμπόνιας, αὐτόματο στὸν ἄνθρωπο, κινδυνεύει νὰ ἐξουδετερωθεῖ ἀπὸ τὸν ἐγωκεντρισμὸ πὺν προκύπτει ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα συμφέροντα, ἄν δὲν τονωθεῖ ἀπὸ τὴν φιλοσοφημένη καλλιέργεια τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς ὥστε νὰ κατορθώνει νὰ προσφέρει ἡρεμὴ ὠφέλεια καὶ πραγματικὸ ἐπιστημονικὸ κέρδος γιὰ τὸν συνάνθρωπο.

Προκύπτει ὁμως τὸ ἐρώτημα, ποιά εἶναι ἄραγε τὰ προσόντα τῆς ἱατρικῆς προσωπικότητος; εἶναι ἀσάθμητα ἢ μήπως εἶναι δυνατόν νὰ καλλιεργηθοῦν; Ἡ προσωπικότης γενικότερα προκύπτει ἀπὸ τὴν προσκόλλησιν τοῦ φαινοτύπου ἐπάνω στὸν γονότυπο. Καὶ ἐπειδὴ ὁ γονότυπος ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ σύμπλεγμα τῶν μητρικῶν καὶ πατρικῶν κληρονομικῶν στοιχείων, εἶναι ἀναμφισβήτητο πὺς ὁ ἐκλεκτὸς σπóρος καὶ τὸ κατάλληλο μείγμα δημιουργοῦν σημαντικὰ προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἀνθήσιν. Ποίος ὁμως πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ὡς ἐκλεκτὸς σπóρος καὶ ποιό τὸ κατάλληλο μείγμα; Μόνο ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνθήσιν τῆς προσωπικότητος εἶναι δυνατόν νὰ ἐκτιμηθεῖ. Ἐκλεκτὸς σπóρος καὶ κατάλληλα μείγματα ὑπάρχουν σὲ ὅλα τὰ στρώματα τῆς κοινωνίας καὶ δὲν χαρακτηρίζονται πάντοτε ἀπὸ τὴν δράσιν τῶν προγόνων πὺν ἄλλοτε σπουδαία συχνὰ ἐκφυλίζεται καὶ ἄλλοτε ταπεινὴ παράγει ἰδιοφυῖες.

Ἐκεῖ ὁμως πὺν ἀδυσώπητα ἐπεμβαίνει ὁ βίος εἶναι στὴν *δημιουργία* τοῦ φαινοτύπου, τῶν συνθηκῶν, δηλαδή, πὺν περιβάλλον τὸν ἀναπτυσσόμενο ἄνθρωπο. Ἐὰν λοιπὸν θέλουμε, καὶ ἐπειδὴ βέβαια θέλουμε νὰ καλλιεργηθοῦν προσωπικότητες, αὐτὸ τὸ περιβάλλον πρέπει νὰ προσπαθήσουμε, σύμφωνα μὲ τὶς γνώσεις καὶ τὴν πείρα νὰ τὸ καταστήσουμε ὠφέλιμο. Ἀποτελεῖ ἴσως κοινοτοπία ἢ ὑπενθύμηση τῶν ἀδιάκοπων συζητήσεων γύρω στὴν ἀνάγκη τῆς βελτιώσεως τῶν παγκόσμιων συνθηκῶν τῆς ὑγείας καὶ ἐκπαιδεύσεως πὺν ἀπ' αὐτὰς ἐξαρτᾶται ἡ ἐπὶκτητὴ ἐξέλιξις τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ βελτίωση ὁμως πὺν ἐπιζητεῖται ἀπαιτεῖ μέτρα ριζικὰ πὺν μὲ τὴν πρόοδο τῆς ἐπιστήμης ἀνάμεσα στοὺς αἰῶνες συγκρούονται, τόσο μὲ τὴν παράδοση ὅσο καὶ μὲ τοὺς σπασμωδικοὺς πειραματισμοὺς καὶ τὴν παγκόσμια οἰκονομία. Καὶ δὲν πρόκειται μόνο γιὰ ἐπιστημονικο-κοινωνικὰς προσαρμογὰς πὺν θὰ ἐπέτρεπαν βελτιωμένη ὑγιεινὴ καὶ ἐκπαιδευτικὴ ἐξέλιξις. Πρόκειται ἀκόμα καὶ γιὰ τὴν συστηματικὴ ἀνίχνευσιν τῶν γονοτυπικῶν καὶ φαινοτυπικῶν ἰκανοτήτων πὺν θὰ προκύβουν σὲ κάθε κλάδο τοῦ κοινωνικοῦ βίου καὶ γιὰ τὴν τοποθέτησιν τῆς ἐπιδόσεως ἐκείνου πὺν εἶναι πιθανὸν νὰ ἐξελεχθεῖ ὠφέλιμα.

Τὸ σύστημα τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ, ὅπως ἐπιχειρεῖται ὡς τώρα καὶ παρ' ὅλες τὶς προσπάθειές του, δὲν φαίνεται ἀρκετὸ γιὰ νὰ ἀποδώσει ἱκανοποιητικοὺς καρπούς. Δὲν εἶναι κατάλληλος ὁ καθένας γιὰ νὰ γίνῃ ἱατρός. Ἡ ἐπιθυμία ἀποτελεῖ βέβαια σταθμητὴ ἴσως ὑποθήκη. Δὲν ἀρκεῖ ὅμως γιὰ τὴν δημιουργία τῆς ἱατρικῆς προσωπικότητος ποὺ συνοδεύεται ὁλοένα ἀπὸ περισσότερες ἀπαιτήσεις. Ἡ ἔλλειψη φυσικῆς ἐπιδόσεως, ταλάντων, καθιστᾷ τὸ ἔργον τοῦ ἱατροῦ συχνὰ ἀτελέσφορο. Τὸ ἐπαγγελματικὸ κίνητρο ποὺ ὁδηγεῖ πολλοὺς νέους πρὸς τὴν ἱατρικὴν ὑποτιμᾷ τὶς ἀπαιτήσεις, καὶ τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς κοινωνίας καὶ καταλήγει σὲ ρηχότητα καὶ κατάπτωση τῆς ὑψηλῆς περιωπῆς καὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἱατροῦ εἰς βάρος τοῦ ἀρρώστου. Ἡ ἱατρικὴ τέχνη σὰν ἐκδήλωση καὶ ἄμεσο ἐπακόλουθο τῆς ἐφαρμοσμένης γνώσεως, δὲν ἀποτελεῖ πάντοτε ἱκανοποιητικὸν συνοδό της. («Ἀναγκαῖον» λέγει ὁ Πλούταρχος «τὸν τέλειον ἄνδρα καὶ θεωρητικὸν εἶναι τῶν ὄντων καὶ πρακτικὸν τῶν δεόντων»). Ἡ γνώση, δηλαδή, ἀποβαίνει στείρα ἀρετὴ ὅταν δὲν κατορθώνει νὰ χρησιμοποιεῖ τὴν ἐπίγνωση τῆς ἐφαρμογῆς της. «Τὸ ἄγαλμα βρίσκεται μέσα στὸ μάρμαρο», ἔλεγε ὁ Μιχαήλ Ἀγγελοῦς, «ἀλλὰ χρειάζεται ἡ σμίλη γιὰ νὰ τὸ ἀνακαλύψῃ».

Ἡ ἐκλεκτικὴ εἰδίκευση καὶ αὕτη περιέχει στοιχεῖα ἐνθαρρύνσεως τοῦ ὑποψηφίου ἱατροῦ. Ἀλλὰ ἡ ὁλοένα ἐπεκτεινόμενη ἱατρικὴ εἰδίκευση ἀπομακρύνει τοὺς κλάδους ἀπὸ τὸν ἐνιαῖο κορμὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ δημιουργεῖ τεχνικοὺς ὅχι ὅμως ὁλοκληρωμένους ἱατροὺς, ἱκανοὺς νὰ ἀντιμετωπίσουν, ὅχι παθήσεις ἀλλὰ πάσχοντες ἀνθρώπους. Ἡ οὐμανιστικὴ πνευματικότης τοῦ ἱατροῦ, ἡ ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἀναγκαίας ἐγκυκλοπαιδικῆς εὐαισθησίας του, ἐξασθενίζει ἀπὸ τὴν ὑπέρμετρη, ἀλλὰ φεῦ, ἀναπόφευκτη εἰδίκευση.

«Εἰδικὸς εἶναι», ὅπως τὸν χαρακτηρίζουν οἱ Ἀγγλοι, «ὅποιος γνωρίζει ὁλοένα περισσότερα γιὰ τὰ λιγότερα». Ἡ ἀπομόνωσή του ὅμως ἀπὸ τὸ σύνολον τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ ἐπεκράτησε κατὰ τὴν «φυγόκεντρον» ἐποχὴ, ἀναγκάζεται σήμερα νὰ ἐπαναφέρει («κεντρομόλως») τὴν κατακερματισμένη ἱατρικὴ σκέψη πρὸς τὴν ἱπποκρατικὴν ἀντίληψιν τοῦ ἐνιαίου ἀνθρώπου ὁργανισμοῦ. Καὶ ἐπειδὴ δὲν κατορθώνεται πιά σήμερα τόση γνώση νὰ χωρέσῃ σὲ ἓνα μόνον ἐγκέφαλο, ὁδηγεῖται πρὸς τὴν ἀνάγκη τῆς ὁμαδικῆς συνεργασίας, τὴν συγκρότηση, δηλαδή, τοῦ ἱατρικοῦ συνεργεῖου, τοῦ *team-work*.

Ἀλλὰ καὶ τότε πάλι μόνον ἡ φιλοσοφημένη θεώρηση τῶν ἀπόψεων, ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴν ἀνθρωπιστικὴν προπαίδευσιν, μπορεῖ νὰ ὁδηγήσῃ στὸ καλότερον συμπέρασμα καὶ στὸ ἱκανοποιητικότερον διαγνωστικὸ καὶ θεραπευτικὸ ἀποτέλεσμα. Ἐδῶ πάλι ἐκδηλώνεται ἡ σημασία τῆς ἱατρικῆς προσωπικότητος.

Καὶ πρέπει νὰ σημειωθεῖ πὼς δὲν ὑπάρχει οὐσιαστικὴ διαφορὰ ἂν ὁ ἱατρός

θεωρείται σπουδαῖος ἢ ἂν πρόκειται γιὰ τὸν ἱατρὸ τῆς μακρινῆς ἐπαρχίας. Ὁ πρῶτος, ἔχει βέβαια τὸ προνόμιο τῆς ἀνωτέρας ἐπιστημονικῆς ἐξελιξέως του ἀλλὰ καὶ τοῦ ὅτι διαθέτει ὅλες τὶς τεχνικὲς προϋποθέσεις τῆς διαγνωστικῆς καὶ θεραπευτικῆς προσπάθειας, ἐνῶ ὁ δεύτερος ἀγωνίζεται μέσα σὲ πενιχρὲς συνθῆκες. Καὶ οἱ δύο ὅμως καλοῦνται νὰ σώσουν τὸν ἄνθρωπο ποὺ κινδυνεύει, μὲ ὅσα μέσα ὑπάρχουν στὴν διάθεσή τους ὥστε μὲ κάθε ἀναλογία πρέπει νὰ διαθέτουν τὴν ἴδια κατευθυντήριον εὐσυνειδησία καὶ παρόμοια ἠθικὴ προσωπικότητα.

Ἡ φαντασία εἶναι καὶ αὐτὴ προσὸν ἀπαραίτητο τῆς ἱατρικῆς προσωπικότητος. Καὶ ὅχι μόνο γιὰ νὰ προσαρμόζεται σὲ καταστάσεις ποὺ ἐκτρέπονται ἀπὸ τὴν συνηθισμένη πορεία τῆς γνώσεως, ἀναγκαῖα ἀκόμα καὶ κοντὰ στὸ κρεβάτι τοῦ ἀρρώστου, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ ἐλέγχει τὴν συνήθεια καὶ νὰ ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν ἐξάιρεση. Ἄν ἔλειπε ἡ φαντασία τοῦ Halstead προκειμένου νὰ θεραπεύσει τὸ ἔκζεμα τῶν χεριῶν τῆς μνηστῆς του, προϊσταμένης τοῦ χειρουργείου του στὴν Βαλτιμόρη, δὲν θὰ εἶχαν ἐφευρεθεῖ στὰ 1893 τὰ ἐλαστικὰ χειρουργικὰ χειρόκτια. Ὁ μέγας ἀνθρωπιστὴς Dupant δὲν θὰ εἶχε ἰδρύσει τὸν Διεθνῆ Ἑρυθρὸ Σταυρὸ, ἂν οἱ τραυματίες τῆς μάχης τοῦ Solferino, ὅπου ἔτυχε νὰ παραστεῖ, δὲν ἐνέπνεαν τὴν φαντασία του πρὸς τὴν ἀνθρωποσωτήρια προσπάθεια.

Μιὰ ἄλλη πτυχὴ τοῦ καθημερινοῦ βίου δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀφήσει ἀσυγκίνητη τὴν ἱατρικὴν προσωπικότητα. Καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ σημερινὴ παρεξήγηση τῆς *σημασίας τῆς ἠθικῆς συγκροτήσεως τῆς κοινωνίας*, ποὺ τραυμάτισαν βαρύντα οἱ πόλεμοι καὶ οἱ διεθνεῖς πολιτικὲς ἀνωμαλίες. Παριστάμεθα σήμερα, σὰν γηράσκοντες ἄνθρωποι καὶ ἰδίως σὰν ἱατροί, σὲ παράδοξες ἐρμηνεῖς τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας, ποὺ μὲ τὴν δικαιολογίαν τῆς πρακτικῆς προσαρμογῆς, ξαναφέρνουν τὸν ἄνθρωπο σὲ πρωτόγονα κοινωνικὰ ἁμαρτήματα ποὺ μακροὶ αἰῶνες προσπάθησαν νὰ ἀποτρέψουν.

Ὁ Karl Jung σωστὰ παρατηρεῖ πὼς οἱ ἐλαστικότητες τοῦ κοινωνικοῦ ἥθους δημιουργοῦν κωλύματα στὴν ἐξέλιξη καὶ τὴν ἐπιβολὴ τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης. Οἱ σχέσεις τῶν δύο φύλων ἐπανῆλθαν σὲ πρωτόγονη ἐποχή, σὰν ἀντίδραση ἴσως ὑπερβολικῆς σεμνοτυφίας τῶν περασμένων αἰώνων, ἀλλὰ καὶ σὰν ἀποτέλεσμα τῶν αὐξημένων ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν ἐξέλιξη εὐκαιριῶν στενότερης ἐπαφῆς μεταξὺ τους. Ἡ θέση τῆς ἱατρικῆς προσωπικότητος προσλαμβάνει ἐδῶ γενικότερη ἀποστολικὴ μορφή, ποὺ πρέπει νὰ ἐπιδεικνύει κατανόηση γιὰ τὶς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες ἀλλὰ καὶ νὰ διδάσκει τὴν βαθύτερη ἠθικὴ ἔννοια τοῦ ρομαντισμοῦ, ποὺ καὶ ἄλλοτε στὴν Ἱστορίαν, ἀκολούθησε ὕστερ' ἀπὸ περιόδους ἐκλύσεως τῶν ἠθῶν καὶ χρησίμευσε γιὰ μέσο ποὺ προσπάθησε νὰ ἐπαναφέρει τὴν ἰσορροπία στὰ ἀχαλίνωτα ἔνστικτα. Ἴσως ὁ ρομαντισμὸς, περιφρονημένος σήμερα ἀπὸ τοὺς νέους, ἀπο-

τελέσει καὶ τῆς δικῆς μας ἐποχῆς, τῆς μηχανοκίνητης ἀλλὰ καὶ εὐάλωτης σὲ ἀπατηλὰ συνθήματα, ἰσορροπητικὴ φαρμακεία.

Ὅλα ὅσα εἶπα ἀποτελοῦν ἀπλῶς ἐνδεικτικὰ σημεῖα ποὺ θυμίζουν στὸν συνειδητὸ παρατηρητὴ τὴν πολιορκία ποὺ ὑφίσταται ὁ ἱατρὸς ἀπὸ ἀναριθμητες δυσκολίες στὴν ἐκτέλεση τοῦ ἔργου του καὶ ποὺ ἀθροίζουν γύρω του ἀπειλητικὰ νέφη. Αὐτὰ τὰ νέφη καλεῖται νὰ διασχίσει, ἀναμετρώντας τὶς δυνατότητες ποὺ βρίσκονται στὴν διάθεσή του. Καὶ εἶναι βέβαια δυνατότητες γνώσεως καὶ εὐσυνειδησίας ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ ὅσα εἶπα πάρα πάνω. Ὡστόσο ὅμως, ὅσοδήποτε ὀπλισμένος καὶ ἂν εἶναι ὁ ἱατρὸς γιὰ νὰ ἀνταποκριθεῖ στὴν ἀποστολή του, δὲν ὑπάρχει καμία ἱατρικὴ σταδιοδρομία, οὔτε στὸ παρελθόν οὔτε στὸ παρόν, ἀλλὰ οὔτε καὶ στὸ μέλλον θὰ ὑπάρξει, ποὺ δὲν ἔχει ὑποστεῖ ἢ θὰ ὑποστεῖ πλήγματα ἀπὸ τὴν ἄσκηση τοῦ ἱατρικοῦ λειτουργήματος. Ὅσοδήποτε καὶ ἐὰν τὴν ἱκανότητα ἢ τὸν ἐπαγγελματισμὸ εὐνόησε ἢ κατέτρεξε ὁ ἀστάθμητος παράγων τῆς τύχης, ἡ τελικὴ κρίσις μιὰ καὶ μόνη δύναμη ἐπικρατήσεως καὶ ἀποδόσεως συναντᾷ, τὴν δύναμη τῆς ἱατρικῆς προσωπικότητος. Αὕτὴ εἶναι ἡ μόνη, ποῦ, διαθέτοντας βέβαια προϋποθέσεις γνώσεως, ἐμπειρίας καὶ εὐσυνειδησίας, εἶναι ἱκανὴ νὰ ἀντιμετωπίσει μὲ θάρρος καὶ ἀποφασιστικότητα τὶς περιπλοκὰς τῆς ἱατρικῆς λειτουργίας. Αὕτὴ εἶναι ἐκείνη, ποὺ ἄλλοτε εὐκαμπτη, εἴτε θὰ δρέψει τὴν χαρὰ τοῦ ἱκανοποιητικοῦ θεραπευτικοῦ ἀποτελέσματος εἴτε θὰ βαστάξει στοὺς στιβαροὺς ὤμους της, ἀνδρωμένους καὶ ἐνισχυμένους ἀπὸ τὴν πολὺπλευρὴ κατεύθυνση τῶν προσπαθειῶν καὶ τὴν πεῖρα, τὶς ἀπαιτήσεις, ἀντιθέσεις, ἀντιδράσεις καὶ συκοφαντίες, τὰ ἀτυχήματα, τὴν ἀδυναμία, τὴν ἀπογοήτευση.

Τὸ ἱατρικὸ ἀτύχημα ποὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ πολλοὺς παράγοντες ἀλλὰ καὶ ποὺ περιέχεται στὴν ἀνεξιχνίαστη μοῖρα τοῦ ἀρρώστου καὶ τοῦ ἱατροῦ, κρέμεται σὰν σπάθῃ τοῦ Δαμοκλέους πάνω στὸ κεφάλι τοῦ πρώτου, ἀλλὰ καὶ τοῦ τελευταίου, καὶ αὐτὸν μεταβάλλει ἀπὸ ἱατρὸ στὴν ἀντίληψη τοῦ κοινοῦ καὶ τοῦ δικαστηρίου σὲ κοινὸ ἐγκληματία, μὲ ἀνεπανόρθωτες γι' αὐτὸν συνέπειες. Ὁ κριτὴς ὅμως τοῦ ἀτυχήματος δὲν ἀναλογίζεται ὅτι στὶς συχνότερες περιπτώσεις πρόκειται γιὰ τὴν ἀνάμιξη τῆς μοίρας μὲ τὴν μορφή περιστατικῶν καὶ περιστάσεων ἀνωτέρων ἀπὸ κάθε σύγχρονη ἐπιστημονικὴ πρόβλεψη, δυνατότητα καὶ ἀποτελεσματικὴ ἱατρικὴ ἐνέργεια. Δοκιμάζεται τότε σκληρὰ ἡ συνείδηση τοῦ ἱατροῦ, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ἐνδιαφερομένον. Τὸν κυριεύει τὸ αἶσθημα τῆς ἀνεπάρκειας καὶ ἀπογοητεύσεως ὅπως τὸν Faust, ὅταν ὁμολογεῖ τὴν ἀδυναμία του. Δυστυχῶς ἡ αντικειμενικὴ κρίσις τοῦ τρίτου θολώνεται καὶ ἀπὸ τὶς ἀνεύθυνες καὶ ἀναρμόδιες γνώμες καὶ εἰσηγήσεις καλοθελητῶν ἢ κακοθελητῶν ποὺ ὁδηγοῦν σὲ ἀνεπανόρθωτα γιὰ τὸν ἱατρὸ ἀποτελέσματα ὅπου συμβάλλουν ἐνίστε ἀσυνείδητοι

ἐπαγγελματικοὶ παράγοντες ἀνταγωνισμοῦ καὶ συκοφαντίας. Ἐδῶ ἡ ἱατρικὴ προσωπικότης ἀποδύεται σὲ ἀχάριστους ἀγῶνες πὺν γιὰ νὰ δικαιωθοῦν ἀπαιτοῦνται ὑπεράνθρωπες δυνάμεις καὶ ἀκλόνητο ψυχικὸ σθένος.

Στὴν περίπτωσιν αὐτὴ καθὼς καὶ σὲ πολλὰς ἄλλας, παρέχεται στὴν ἱατρικὴ προσωπικότητα ἡ εὐκαιρία νὰ ἐμβαθύνει στὸν ἑαυτὸ της καὶ ν' ἀναμετρήσῃ τὶς ἀδυναμίες της. Μακριὰ ἀπὸ κάθε ψευδοφιλότιμη συγκάλυψιν ὁ ἱατρὸς εἶναι περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ἀσκημένος νὰ παρατηρεῖ πόσο εὐαίσθητες εἶναι οἱ σχέσεις σώματος καὶ ψυχῆς. Αὐτὸς παρακολούθησε ἀνάμεσα στοὺς αἰῶνες καὶ περιέσωσε τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ γιὰ τοῦτο ὀφείλει νὰ ἀντιμετωπίζει, πέρα ἀπὸ τὶς ἐπιστημονικὰ καὶ τεχνικὰ, καὶ ἠθικὰς προϋποθέσεις τῆς δράσεώς του, πὺν ἀποτελοῦν τὴν *δ ε ο ν τ ο λ ο γ ί α* καὶ πὺν ὀδηγοῦν σὲ διλήμματα καὶ συγκρούσεις συνειδήσεως. Ὅφειλε νὰ γνωρίζει ὅτι καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ μέσα τῆς διαγνώσεως καὶ θεραπείας, δὲν στεροῦνται κινδύνους πὺν προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τους.

Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἱερὰ καὶ ἐξαιρετικὰ εὐαίσθητη ὥστε ἡ σωτηρία προσπάθεια νὰ ἀγγίξῃ κάποτε τὰ ὅρια τοῦ θαύματος ἢ τῆς καταστροφῆς. Ἡ διαίσθησις λοιπὸν τοῦ τρόπου τοῦ χειρισμοῦ τῶν ὀπλῶν γιὰ τὴν προστασία ἢ θεραπείαν τῆς ζωῆς κάτω ἀπὸ ἀσταθεῖς, μάλιστα εὐκαμπτες, ἀπροσδόκητες συνθήκες καὶ ἀντιδράσεις τοῦ ἀρρώστου, ἀπαιτεῖ ἐξαιρετικὴν προσοχήν, γνώσιν, πείραν ἀλλὰ καὶ ἰκανότητα, τόλμην, θάρρος καὶ γενναιότητα, καὶ συναίσθημα ἐθύνης, συνιστάμενη δηλαδὴ πὺν χαρακτηρίζει τὴν ἰδανικὴν ἱατρικὴν προσωπικότητα. Ἡ παραμικρὴ ἀνωμαλία τῆς συνθέσεώς της εἶναι φανερόν ὅτι δὲν ἀποκλείεται νὰ ὀδηγήσῃ στὸν ὄλεθρον.

Ἀπαιτεῖται λοιπὸν ἀκατάπαυστη, πολὺπλευρὴ μελέτη καὶ πρόβλεψιν πὺν μόνον ἀπὸ τὸν συνθετικὸν νοῦ μποροῦν νὰ πραγματοποιηθοῦν. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀπαραίτητος συντελεστὴς ὅποιασδήποτε καὶ εἰδικότερα τῆς ἱατρικῆς προσωπικότητος πὺν συχνὰ καλεῖται νὰ διαβάξῃ στὸ σκοτάδι. Γιατὶ δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ γνώσις ἀλλὰ ἀπαιτεῖται καὶ ἐπίγνωσις τῆς σημασίας της. Ἡ γνώσις εἶναι στείρα ἀρετὴ ὅταν δὲν συνοδεύεται ἀπὸ τὴν ἐπίγνωσιν. Ἴδον ὅμως ὅτι καὶ οἱ δραστηριότητες κάθε ἐποχῆς εἶναι πάντα καθυστερημέναι ἀπέναντι στὴν πρόσφατη γνώσιν.

Ὅταν ὁ ἀνθρώπος ἐκδιώχθη ἀπὸ τοὺς οὐρανούς καὶ ξύπνησε ἀπὸ τὸ ἀπατηλὸ ὄνειρον τῆς αἰωνιότητος καὶ τῆς εὐδαιμονίας, εἶχε ν' ἀντιμετωπίσῃ ἀμέσως τὸν πόνον καὶ τὴν φθορὰν πὺν συμβολίζει στὴν αἴθουσαν αὐτὴν ὁ Προμηθεύς. Οἱ δύο αὐτοὶ ὑπουλοὶ ὄφεις ἐνέπνευσαν τὸν φόβον καὶ αὐτὸς ὀδήγησε πρὸς τὴν ἄμυναν. Ὁ κίνδυνος λοιπὸν καὶ ἡ ἀνεπάρκεια ἐξέθρεψαν τὴν ἀνάγκην πὺν σ' αὐτὴν καὶ οἱ Θεοὶ πεῖθονται. Τὸ τέθριππον ἀμυντικὸν ἄρμα τοῦ ἀνθρώπου ἔχει συντεθεῖ ἀπὸ τὴν

περιέργεια, τὴν παρατηρητικότητα, τὴν φαντασία καὶ τὴν συμπόνια. Ἀμαξηλάτης ἐπέβη ἡ ἱατρικὴ προσωπικότης. Ἔφεση, ἐπίδοση, εὐσυνειδησία, ἐνδόμυχο καὶ εἰλικρινὲς ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν πάσχοντα καὶ τὴν πρόοδο τῶν μέσων τῆς θεραπείας του, μαστίζουσιν τοὺς ἵππους τοῦ ἄρματος. Αὐτὲς οἱ ιδιότητες τῆς ἱατρικῆς προσωπικότητος, ἐξουδετερώνουν τὶς ἀντιξοότητες, ἀψηφοῦν τοὺς σωματικὸς κόπους, παραμερίζουν τὸ ὕλικὸ συμφέρον καὶ ἀσυναίσθητα ὁδηγοῦν πρὸς τὸ κατόρθωμα, τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν ἱκανοποίηση.

Κανεὶς ἱατρὸς δὲν εἶναι σὲ θέσιν νὰ ἀποδώσει ἐὰν δὲν αἰσθανθεῖ τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ὑπερθετικὴν προσπάθειαν πὺν ὅλη του τὴν ζωὴ θὰ κνηγᾷ παρ' ὅλο πὺν τὸ ἀποτέλεσμά της διαρκῶς θὰ τοῦ διαφεύγει, προσφέροντας συχνὰ μειδίσμα προόδου, πὺν καὶ πὺν φευγαλέο ἀσπασμὸ ἐπιτυχίας, ἀλλὰ σπάνια φεῦ τὴν ἱκανοποίηση τῆς ἀπολύτου κατακτήσεως.

Τὰ ἐκπληκτικὰ μέσα ἐπικοινωνίας πὺν ἐδημιούργησε ὁ ἄνθρωπος, ἔχουν ἐνώσει σήμερον τὰ βάθη τῶν ὠκεανῶν μὲ τὶς κορυφὰς τῶν βουνῶν, τὰ δάση τῆς ζούγκλας μὲ τοὺς οὐρανοξύστες καὶ ἔτσι καὶ τοὺς ἀνθρώπους σὲ ἓνα παγκόσμιον πολιτισμὸ πὺν δὲν ἀνέχεται πιά ἀπροσπέλαστα πνευματικὰ σύνορα καὶ τοπικὲς παραπλανήσεις τῆς ἀλήθειας. Μαζὶ μὲ τὴν μηχανὴν μεταφέρεται καὶ ὁ λόγος, γραπτὸς, προφορικὸς καὶ ἀπεικονιζόμενος, χωρὶς βέβαια νὰ ἐκφυλίζεται ἡ ἔννοια τῆς πατρίδος, τῶν γονέων καὶ τοῦ σπιτιοῦ ὅπου ἀνατραφήκαμε καὶ ἀπὸ μᾶς περιμένει καλύτερες πάντοτε ἡμέρες. «Ἡ ἐπιστήμη δὲν ἔχει πατρίδα» εἶπε ὁ Pasteur «ὁ ἐπιστήμων ὅμως ἔχει».

Ἡθὸς, γνώση, εὐθύνη, ἐπίγνωση, πίστις, αὐτοπειθαρχία, εὐσυνειδησία, ἀνθρωπιστικὴ μόρφωση, τέχνη, πείρα καὶ στενὴ διεθνὴς ἐπικοινωνία θὰ ἀποτελοῦν πάντοτε τὸ περίπλοκον περιεχόμενον τῆς ἱατρικῆς προσωπικότητος πὺν ἔχει ἐπωμισθεῖ τὴν ἀποστολὴν καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀγωνίζεται καὶ νὰ προσπαθεῖ μὲ καρτερικότητα καὶ ἀμείωτη αἰσιοδοξίαν νὰ ὑπηρετεῖ τὸν ἄνθρωπον.